

Stručný přehled pravidel fytoocenologické nomenklatury

Evropská fytoocenologická škola (též označovaná jako curyšsko-montpelliérská škola) tradičně rozeznává čtyři hlavní hierarchické úrovně (ranky) fytoocenologických jednotek (syntaxonů), které se liší koncovkami svých latinských jmen. Od nejnižšího po nejvyšší rank jsou to:

- asociace   koncovka *-etum*, např. *Angelico oleracei-Cirsietum palustris*
- svaz   koncovka *-ion*, např. *Fagion sylvaticae*
- řád   koncovka *-etalia*, např. *Arrhenatheretalia elatioris*
- třída   koncovka *-etea*, např. *Festuco-Brometea*.

Vedle syntaxonů těchto hlavních ranků existují také syntaxony vedlejších ranků, a to:

- subasociace   koncovka *-etosum*, např.
Lathyro versicoloris-Quercetum pubescentis poetosum nemoralis
- podsvaz   koncovka *-enion*, např. *Acerenion pseudoplatani*
- podřád   *-enalia*
- podtřída   *-enea*.

Subasociace jsou používány běžně, zatímco podřady nebo podtřídy velmi vzácně. Kromě těchto syntaxonů hlavních a vedlejších ranků se někdy používají neformální jednotky, např. společenstvo, varianta, geografická rasa apod., které se zpravidla označují jménem druhu, např. asociace *Juncetum subnodulosi*, varianta *Carex davalliana*.

V názvech syntaxonů tvořených dvěma taxony se tyto taxony v psaném textu propojují spojovníkem (tj. krátkou pomlčkou psanou bez mezer). Spojovník ani žádná jiná interpunkční znaménka se nepoužívají pro spojování rodových jmen a druhových epitet (přívlastků) taxonů ani pro spojování jména (jmen) taxonu označujícího asociaci se jménem taxonu označujícím subasociaci. Jména syntaxonů se zpravidla sázejí kurzívou, stejně jako jména taxonů.

Nomenklatura rostlinných společenstev se řídí pravidly stanovenými Mezinárodním kódem fytoocenologické nomenklatury (ICPN; Weber et al. 2000, české vydání 2002; v dalším textu označován jako Kód), jehož smyslem je dosáhnout co největší stability používaných jmen. Kód upravuje nomenklaturu tzv. syntaxonů, tj. abstraktních vegetačních jednotek definovaných pomocí floristicko-sociologických kritérií.

Jména syntaxonů se skládají ze jmen jednoho nebo dvou rostlinných druhů nebo vnitrodruhových taxonů, doplněných o koncovky označující rank. Taxony použité ve jméně syntaxonu nemusí být pro něj obzvlášť charakteristické, i když se musí v porostech řazených k tomuto syntaxonu alespoň občas vyskytovat. Je ovšem výhodné, když taxony použité ve jméně syntaxonu tento syntaxon svou ekologií nebo rozšířením dobře charakterizují. U jmen subasociací může být místo jména druhu doplněného koncovkou používáno adjektivum *typicum*. Z několika uveřejněných jmen však nelze správné jméno vybírat na základě jeho výstižnosti pro daný syntaxon, podobně jako u biologických druhů určují použití jmen zcela jiná pravidla než jejich výstižnost. Základem fytoocenologické nomenklatury je princip

priority, podle kterého má každý syntaxon jen jedno správné jméno, a pokud existuje více jmen odpovídajících pravidlům, je správným jménem to nejstarší.

V Kódu jsou skupiny podmínek pro správnost jména uspořádány hierarchicky. Jméno syntaxonu musí být

- účinné (efektivní) – jméno uveřejněné v publikaci vydané tiskem, nikoli např. v rukopise nebo na elektronickém médiu
- platné (validní) – účinné jméno, které splňuje několik Kódem vymezených podmínek, například musí být podloženo dostatečnou originální diagnózou (viz níže čl. 2b)
- oprávněné (legitimní) – platné jméno splňující další podmínky, týkající se většinou formy jména
- správné (korektní) – nejstarší existující legitimní jméno, jehož způsob psaní je upraven podle pravidel Kódu.

Nejčastější příčiny, proč musí být existující jméno podle Kódu zamítnuto, jsou určeny v následujících člancích Kódu:

- čl. 1 – jméno nebylo uveřejněno v tištěné publikaci, je tedy neúčinné (*nomen ineditum*);
- čl. 2b – jméno nebylo publikováno s dostatečnou originální diagnózou (*nomen nudum*), za kterou se považuje (1) v případě asociace do roku 1978 alespoň jeden fytoecnologický snímek nebo tabulka konstance, od roku 1979 alespoň jeden fytoecnologický snímek, (2) v případě jednotky vyššího ranku bibliograficky jednoznačný odkaz na platné jméno syntaxonu nejbližší nižšího hlavního ranku a od roku 1980 také výčet diagnostických druhů;
- čl. 3a – jméno bylo svým autorem citováno jako synonymum;
- čl. 3b – jméno bylo svým autorem navrženo jako provizorní;
- čl. 3c – v originální diagnóze nebyl jasně stanoven syntaxonomický rank jména;
- čl. 3d – rank syntaxonu uvedený v originální diagnóze neodpovídal ranku Kódu nebo jde o jméno asociace tzv. uppsalské školy publikované před rokem 1936;
- čl. 3e – syntaxonomický rank uvedený v originální diagnóze neodpovídal tvaru jména;
- čl. 3f – taxony poskytující jméno nebyly uvedeny v originální diagnóze;
- čl. 3g – jméno bylo uveřejněno po roce 1978 a není jasné, ze jména kterých taxonů je utvořeno;
- čl. 5 – jméno bylo uveřejněno po roce 1978 bez uvedení nomenklatorického typu;
- čl. 29 – dříve popsáný syntaxon byl přejmenován, protože jiný taxon jej lépe charakterizuje;
- čl. 31 – jméno je mladší homonymum, tj. píše se stejně jako starší jméno platně uveřejněné jiným autorem;
- čl. 33 – jméno je jedním ze stejně starých homonym, ale jiné z těchto homonym bylo dříve převzato jinými autory;
- čl. 34a – jméno obsahuje epiteton v nominativu, které označuje geografickou, ekologickou nebo morfologickou vlastnost, např. *Fagetum sudeticum* nebo *Vaccinietum myrtilli subalpinum*;
- čl. 34c – jméno bylo utvořeno ze jmen více než dvou taxonů;

- čl. 36 – jméno bylo v důsledku dřívějšího chybného výkladu často používáno ve smyslu, který vylučuje typový snímek (*nomen ambiguum*), může být tedy navrženo k zamítnutí jako *nomen ambiguum rejiciendum propositum*;
- čl. 37 – typový snímek asociace je neúplný nebo příliš heterogenní, a proto nemůže být zařazen do některé z dnes rozlišovaných asociací (*nomen dubium*);
- čl. 43 – taxon poskytující jméno syntaxonu byl chybně určen.

Kromě uvedených příčin zamítnutí jmen nesmí být používána ani jména, která jsou sice v literatuře uváděna a připisována některému autorovi, ale ten je ve skutečnosti nevytvořil ani nepoužil. Pro tyto případy, které jsou ve fytoecnologické literatuře překvapivě časté, se používá označení *fantom*.

Dalším případem jsou tzv. *pseudonyma*, tj. jména syntaxonu uváděná se jménem autora a případně s odkazem na publikaci s originálním popisem, ale používaná pro jiný syntaxon než v této publikaci. Pokud chceme upozornit na to, že určité jméno je *pseudonym*, uvádíme je s citací autora, který zavedl používání jména v chybném smyslu (po slově *sensu*) a za ním autora původního popisu (po slově *non*). Například autorská citace „sensu Šmarda 1961 non Tüxen 1937“ (tj. ve smyslu použitým Šmardou, nikoliv Tüxenem) znamená, že Šmarda použil dané jméno pro jiný syntaxon, než je dříve navrhl Tüxen. Pokud některé jméno použilo odlišně od originálního popisu více autorů, používá se formulace *sensu auct. non* následovaná jménem autora originálního popisu.

Jména syntaxonů mohou být v rozsahu povoleném Kódem drobně upravena, jestliže tvar použitý v publikaci s jejich prvním zveřejněním byl nevhodný. Mohou být opraveny případné gramatické chyby ve jménech. Pokud jméno syntaxonu v originálním tvaru obsahovalo jen rodové jméno jednoho nebo dvou taxonů poskytujících jméno, může být toto jméno doplněno druhovými epitety. Výjimkou jsou syntaxony založené na rodových jménech, jejichž originální diagnóza obsahuje více než jeden druh rodu použitého ve jméně, a není tedy jasné, ze kterého druhového jména bylo jméno syntaxonu utvořeno.

Jiné úpravy původního znění jmen lze provádět pouze na základě schválení Nomenklatorickou komisí Mezinárodní společnosti pro výzkum vegetace (IAVS). V tomto případě jde jednak o *nomina inversa*, jednak o *nomina mutata*. *Nomen inversum* je jméno syntaxonu, u něhož bylo oproti původnímu popisu změněno pořadí jmen taxonů poskytujících jméno tak, aby dominantní taxon nebo taxon vyššího patra byl uveden na druhém místě (např. náhrada jména asociace *Quercus-Potentilletum albae* jménem *Potentillo albae-Quercetum*). *Nomen mutatum* nahrazuje jméno syntaxonu, které bylo původně utvořeno podle jmen taxonů nepoužívaných v novější taxonomické a floristické literatuře, a to tak, že se zastaralá jména taxonů nahradí jmény používanými pro tytéž taxony v současnosti (např. náhrada jména svazu *Caricion fuscae* jménem *Caricion nigrae*).

Nedílnou součástí jmen syntaxonů je autorská citace, která se skládá ze jména autora prvního platného uveřejnění jména syntaxonu a roku platného uveřejnění. Ve fytoecnologické literatuře se jména autorů často zkracují, např. Br.-Bl. označuje Josiase Braun-Blanqueta, R. Tx. Reinholda Tüxena nebo Oberd. Ericha Oberdorfera. Vedle jednoduchých citací s jediným autorem jsou běžné i složitější varianty autorských citací:

- citace s *in*, např. „Br.-Bl. in Moor 1937“: první uvedený autor vytvořil jméno syntaxonu nebo poskytl originální diagnózu, ale jméno bylo uveřejněno v práci druhého uvedeného autora;

- citace s *ex*, např. „Br.-Bl. et Tüxen ex Marschall 1947“: první uvedený autor (u tohoto příkladu dva autoři) jméno vytvořil, ale neuveřejnil platně, a druhý uvedený autor je validizoval, tj. doplnil chybějící podmínku pro jeho platnost;
- citace se závorkou, např. „(Zólyomi 1957) Michalko et Džatko 1965“: byl změněn rank syntaxonu, např. syntaxon původně popsán jako podsvaz byl povýšen na svaz, nebo bylo uveřejněno nové jméno (*nomen novum*) jako náhrada za platné, ale neoprávněné jméno;
- citace s *corr.*, např. „Klika 1931 corr. Zólyomi 1966“: první autor uveřejnil jméno syntaxonu, které obsahovalo chybně určený taxon, a druhý autor jméno syntaxonu opravil náhradou jména chybně určeného taxonu za jméno skutečně se vyskytujícího taxonu;
- citace s *em.* nebo *emend.*, např. „Br.-Bl. 1955 em. Moravec 1967“ se dříve často používaly, poslední vydání Kódu je však již nedoporučuje, a proto nejsou používány ani v monografii *Vegetace České republiky*. Význam těchto tzv. emendací byl v tom, že druhý uvedený autor výrazně rozšířil nebo zúžil vymezení syntaxonu oproti původnímu popisu, který provedl první uvedený autor.

Literatura

- Weber H. E., Moravec J. & Theurillat J.-P. (2000): International Code of Phytosociological Nomenclature. 3rd edition. *J. Veg. Sci.* 11: 739–768.
- Weber H. E., Moravec J. & Theurillat J.-P. (2002): Mezinárodní kód fytoecologické nomenklatury. 3. vydání. *Zprávy České Bot. Společn., Příl.* 2002/1: 1–80.

Milan Chytrý